

Uitvoeringsplan predatiebeheer Gorecht

Boerennatuur Groningen West

boerennatuur

Inleiding

Het uitvoeringsplan predatiebeheer voor Gorecht geeft richting aan de aanpak van predatie als beperkende factor voor het broedsucces van weidevogels. In dit kerngebied voor soorten als grutto, kievit, scholekster en tureluur wordt al intensief gewerkt aan biotoopverbetering door middel van plasdrassen, kruidenrijk grasland en rustmaatregelen. Toch blijft predatie door onder meer vos, steenmarter en zwarte kraai een bedreiging voor duurzaam herstel van de populaties. Dit plan beschrijft hoe op basis van monitoring en in nauwe samenwerking tussen collectieven, terreinbeheerders, agrariërs, jagers en vrijwilligers gebied specifieke maatregelen worden ingezet. Daarmee vormt het uitvoeringsplan een praktische vertaling van het provinciale protocol predatiebeheer, gericht op een adaptieve en samenhangende uitvoering die bijdraagt aan het versterken van de weidevogelstand in Gorecht.

1. Gebiedsbeschrijving

Het uitvoeringsgebied Gorecht ligt in het zuiden van de provincie Groningen, tussen de dorpen Onnen en Noordlaren aan de westzijde en het Zuidlaardermeer met de rivier de Hunze (Drentsche Diep) aan de oostzijde (zie Figuur 1.1). Het gebied omvat ongeveer 2.000 hectare en bestaat grotendeels uit vochtige tot natte graslanden, afgewisseld met petgatencomplexen en opgaande begroeiing. Het gebied valt onder het werkgebied van Boerennatuur Groningen West en is voor 1.427 hectare aangewezen als leefgebied voor weidevogels binnen het provinciale Natuurbeheerplan Groningen (Provincie Groningen, 2023). De historische kern van het gebied wordt gevormd door de Onner- en Oostpolder, die van oudsher bekend staan als weidevogelrijk gebied. In dit landschap ligt de nadruk op het behoud en herstel van broed- en kuikenhabitat voor soorten als grutto, Kievit, schonekster en tureluur. Een bijzonder onderdeel van het gebied is de winterberging/zomerpolder langs de Oude Hunze, een plasdrasgebied van circa 250 hectare, dat in het voorjaar grote oppervlakten met tijdelijk open water biedt als foerageer- en broedgebied voor weidevogels.

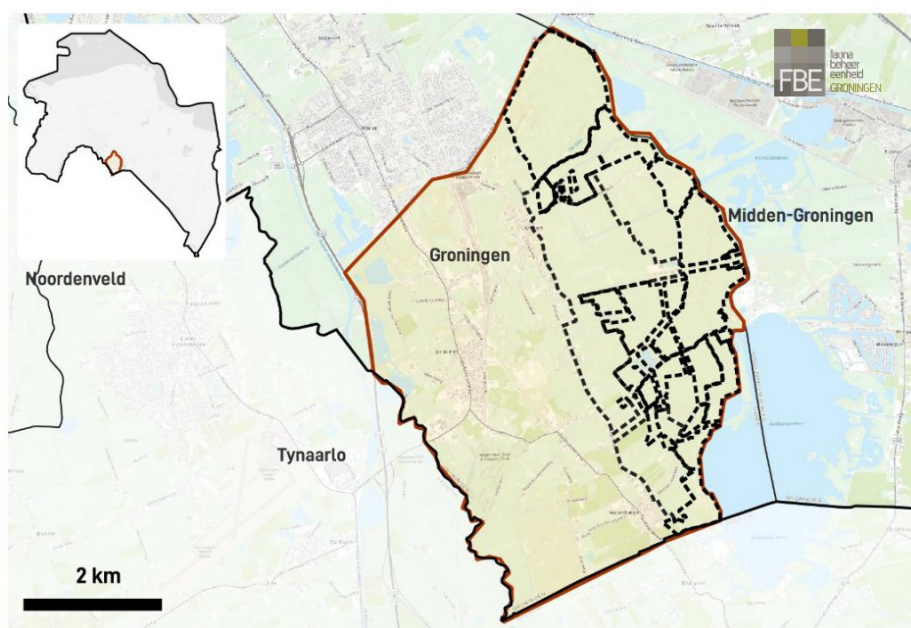
Gorecht is door de provincie tevens aangewezen als één van de twee Groningse kerngebieden binnen het Aanvalsplan Grutto. In dit kader wordt actief gewerkt aan het versterken van het leefgebied van de grutto, onder meer door het aanleggen van plasdrassen, het verhogen van het waterpeil en het uitstellen van maaien. Ook het terugdringen van predatie door vos, steenmarter en roofvogels vormt een essentieel onderdeel van de strategie. Boerennatuur Groningen West en Het Groninger Landschap voeren met provinciale steun deze maatregelen uit en werken tegelijkertijd aan een verdienmodel voor boeren dat weidevogelbeheer aantrekkelijk maakt. Hiermee wordt beoogd de neerwaartse spiraal van de gruttopopulatie te doorbreken.

Oppervlakte en inrichting

Binnen het gebied is in 2024 ongeveer 97 hectare ingericht als zwaar beheer onder het ANLb. Het betreft een samenstelling van verschillende beheerpakketten, waaronder grasland met rustperiodes, plasdrasmaatregelen, kruidenrijk grasland en extensief beweide grasland. Deze pakketten zijn zodanig verspreid over het gebied dat zij samen een mozaïek vormen dat aansluit op het particulier natuurbeheer en het terreinbeheer van Het Groninger Landschap. Hiermee wordt gestuurd op voldoende schaalgrootte, ruimtelijke samenhang en landschapsecologische kwaliteit voor weidevogels. Buiten het zware beheer wordt in een groter deel van het gebied aanvullend legselbeheer toegepast. In het kader van het Aanvalsplan Grutto wordt ingezet op uitbreiding van het beheer, met name door het aanleggen van extra plasdras en het optimaliseren van percelen voor kuikenhabitat.

Beheerstatus en eigendom

Het beheer in het gebied wordt uitgevoerd door een combinatie van Het Groninger Landschap, particuliere natuurbeheerders en agrariërs via Boerennatuur Groningen West. Het grondgebruik is overwegend extensief, met melkvee-, vleesvee-, paarden- en schapenhoudertijen. Via het ANLb-programma zijn verschillende beheerpakketten gecontracteerd die bijdragen aan het creëren van een functioneel leefgebied voor weidevogels. De mozaïekstructuur van beheer wordt afgestemd met individuele agrariërs, met nadruk op openheid, rust en voedselbeschikbaarheid.

Figuur 1. Overzicht van het uitvoeringsgebied (rode lijn) Gorecht met cluster (stippellijn).

Relevantie voor weidevogels

Gorecht vormt een belangrijk kerngebied voor weidevogels in het zuidelijk deel van de provincie Groningen. De combinatie van open graslanden, vochtige bodemstructuren, plasdrasvoorzieningen en een ruimtelijk samenhangend mozaïek van agrarisch en particulier natuurbeheer maakt het gebied geschikt voor soorten als grutto, kievit, tureluur en scholekster. De ligging aan het Zuidlaardermeer en langs de Hunze versterkt de landschapsecologische waarde van het gebied, doordat nat-droogovergangen, openheid en aaneengesloten beheerde percelen zorgen voor geschikte omstandigheden voor zowel broedende vogels als opgroeiende kuikens.

De ecologische betekenis van Gorecht als weidevogelgebied wordt bevestigd door kwantitatieve gegevens over de aanwezigheid van doelsoorten, de schaalgrootte van het leefgebied en de beschikbaarheid van geschikt kuikenhabitat. Deze gegevens sluiten aan bij gangbare instap- en kwaliteitscriteria die in de praktijk worden gehanteerd bij de inrichting en ecologische beoordeling van kansrijke weidevogelgebieden, zoals beschreven in syntheses over kerngebieden voor weidevogels (Teunissen et al., 2012).

Binnen het BMP-telgebied Onnerpolder–Haren zijn 267 broedparen van verschillende weidevogelsoorten vastgesteld op een oppervlakte van 198 hectare, wat overeenkomt met circa 134 broedparen per 100 hectare. Daarmee ligt de dichtheid ruim boven ondergrenzen die in de literatuur en beheerpraktijk worden gehanteerd voor weidevogelkerngebieden. In het gebied zijn daarnaast 49 broedparen grutto vastgesteld, verspreid over gronden met agrarisch natuurbeheer en aansluitend natuurgebied.

Het aaneengesloten open graslandcomplex binnen Gorecht omvat circa 219 hectare agrarisch beheerd gebied, waarvan 110 hectare is ingericht als zwaar agrarisch natuurbeheer. Dit gebied sluit direct aan op circa 388 hectare vochtig weidevogelgrasland binnen het Natuurnetwerk Nederland, waardoor sprake is van een functioneel samenhangend leefgebied met voldoende schaalgrootte, openheid en landschappelijke continuïteit. Binnen het beheergebied zijn zeven plasdrasvoorzieningen aanwezig met een gezamenlijke oppervlakte van circa 5 hectare, aangevuld met verhoogde waterpeilen in het kader van veenoxidatiebeheer. Deze hydrologische inrichting draagt bij aan een hoge bodemvochtigheid en een verhoogde beschikbaarheid van insecten en bodemfauna.

Van het totale beheeroppervlak bestaat circa 48% uit kuikenland en zwaar beheer. Voor de aanwezige 49 broedparen grutto is op basis van gangbare ecologische kengetallen ongeveer 69 hectare geschikt kuikenhabitat benodigd. Binnen Gorecht is deze oppervlakte ruimschoots beschikbaar, verdeeld over agrarisch natuurbeheer en aansluitende natuurgronden, waardoor kuikens zich gedurende het broedseizoen gefaseerd en veilig door het landschap kunnen verplaatsen.

Met optimaal geschikt wordt in dit uitvoeringsplan bedoeld dat Gorecht, gelet op inrichting, beheer en ecologische randvoorwaarden, voldoet aan wat in de wetenschappelijke literatuur wordt beschreven als noodzakelijke voorwaarden voor duurzaam broedsucces van grutto, kievit, tureluur en scholekster. Deze duiding sluit aan bij inzichten uit onderzoek naar habitatkwaliteit, broedsucces en kuikenoverleving, waarin wordt benadrukt dat alleen in ecologisch robuuste gebieden herstel van weidevogelpopulaties kansrijk is (Schekkerman et al., 2009; Teunissen, 2020).

Gorecht kan daarmee worden aangemerkt als een ecologisch kansrijk weidevogelgebied. Tegelijkertijd maakt de ligging aan en deels binnen het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeer het gebied kwetsbaar voor instroom van predatoren, waardoor ondanks de gunstige uitgangssituatie aanvullende maatregelen nodig zijn om het beoogde broedsucces daadwerkelijk te realiseren. Deze afweging wordt in de volgende hoofdstukken nader uitgewerkt.

2. Gebiedsmaatregelen 2017-2023

In het weidevogelgebied Gorecht is in de afgelopen jaren structureel gewerkt aan het verbeteren van de broedhabitat voor weidevogels en het beperken van predatiedruk. Deze inzet wordt gedragen door een samenwerking tussen Boerennatuur Groningen West, Het Groninger Landschap, agrariërs, vrijwilligers en betrokken jagers. In de afgelopen drie jaar zijn in het gebied Gorecht verschillende biotoop verbeterende maatregelen toegepast, waaronder de aanleg en instandhouding van plasdrasvoorzieningen, het beheer van kruidenrijk grasland, uitgesteld maaibeheer, het extensief beweiden van grasland, grasland met rustperioden en het plaatsen van predatierasters.

2017-2023

Binnen het gebied is een samenhangend mozaïek van agrarisch natuurbeheer, particulier natuurbeheer en terreinbeheer ingericht. Daarbij ligt de nadruk op rust, voedselbeschikbaarheid en bescherming gedurende het gehele broedseizoen. Er is ingezet op uitbreiding van plasdraslocaties, de aanleg van kruidenrijke percelen en het verhogen van waterpeilen, mede gefinancierd via het Natuur- en Plattelandsinvesteringsprogramma (NPI). Ook zijn investeringen gedaan in structurelementen die bijdragen aan natte, insectenrijke omstandigheden, zoals greppelplasdras en hoogpeilbeheer.

Hoewel enkele percelen in de afgelopen jaren uit beheer zijn gehaald, is het areaal aan zwaar weidevogelbeheer in totaal toegenomen. Het aandeel percelen met uitgesteld maaibeheer en kruidenrijk grasland is vergroot. Op basis van monitoring en ervaringen in het veld is gekozen voor concentratie van beheerpakketten op kansrijke locaties met voldoende schaal, rust en hydrologische potentie. De ontwikkeling in het aandeel zwaar beheer en de toepassing van vernatting binnen het agrarisch natuurbeheer in Gorecht over de periode 2017 tot en met 2023 is weergegeven in Figuur 2.1 en Figuur 2.2.

2024-2025

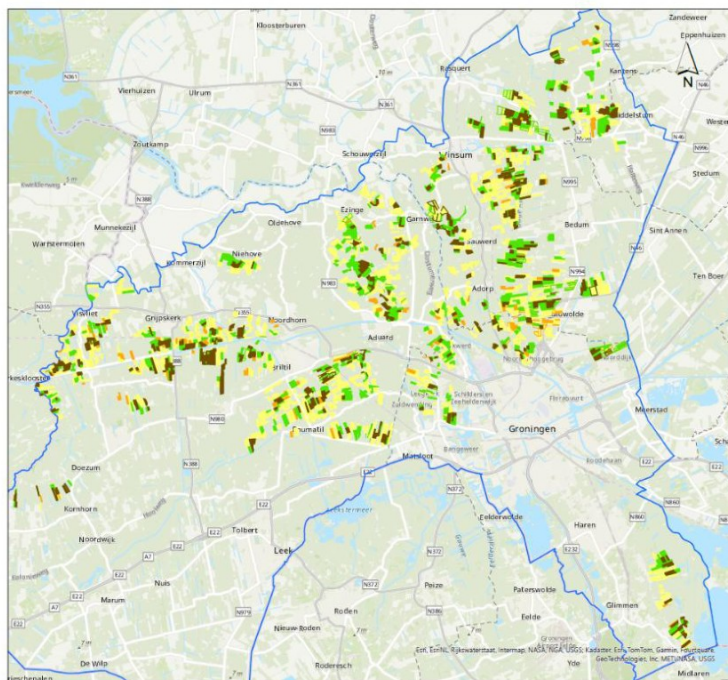
In 2024 is binnen het beheergebied Gorecht in totaal 97,25 hectare ondergebracht in zwaar beheer (zie Figuur 2.3; Tabel 2.1). Het zware beheer bestaat uit maatregelpakketten die aantoonbaar bijdragen aan kuikenoverleving en broedsucces. Het betreft grasland met rustperiodes (55 ha), kruidenrijk grasland (20,47 ha), plasdras voor weidevogels (5,15 ha) en extensief beweid grasland (16,63 ha). Deze inrichting voorziet in voldoende rust, voedselaanbod en dekking voor zowel broedende vogels als opgroeiende kuikens.

Binnen het gebied zijn vrijwilligers actief betrokken bij de bescherming en monitoring van nesten. Zij sporen nesten op met behulp van drones, warmtebeeldcamera's en veldwaarnemingen, en stemmen de locaties nauwkeurig af met agrariërs. Hierdoor kunnen landbouwkundige bewerkingen tijdig worden aangepast of uitgesteld, waardoor jaarlijks een groot aantal nesten behouden blijft dat anders verloren zou gaan. Het gebied wordt bovendien zodanig ingericht dat het aantrekkelijk is voor weidevogels maar minder geschikt voor predatoren. Dat gebeurt onder meer door het openhouden van het landschap, het vermijden van dekkingrijke elementen, en de inzet van fysieke beschermingsmaatregelen. Hiermee wordt een functioneel leefgebied gecreëerd dat niet alleen geschikt is voor broedvogels, maar ook bestand is tegen predatiedruk. In 2025 is het raster niet meer aanwezig in het gebied, doordat de functie hiervan voor meer verstoring zorgde en te weinig bescherming opleverde van de weidevogels. Dit was mede doordat het onderhoudsduur van het raster niet proportioneel was en daardoor voor verstoring in het gebied zorgde.

Tabel 2.1. Oppervlakte van het beheergebied in Gorecht in 2024.

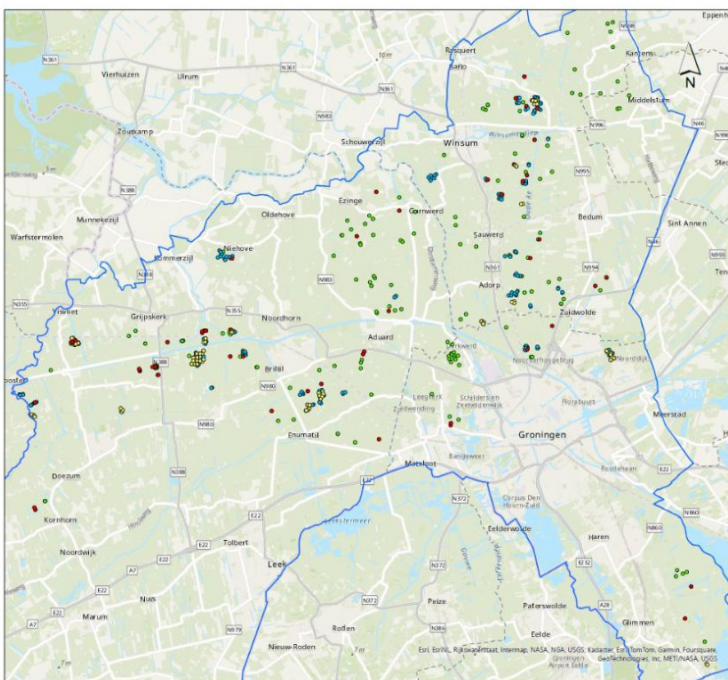
Weidevogelbeheer 2024	Hectare
Grasland met rustperiode	55
Kruidenrijk grasland	20,47
Plasdras voor weidevogels	5,15
Extensief beweid grasland	16,63
Eindtotaal	97,25

Ontwikkeling zwaar beheer 2017 - 2023

Figuur 2.1. Overzichtskaart van de ontwikkeling weidevogelbeheer in de gebieden Boeren natuur Groningen West.

Ontwikkeling natte elementen 2017 - 2023

Figuur 2.2. Overzichtskaart van de toegepaste vernatting in de gebieden Boeren natuur Groningen West.

Aanvalsplan Grutto Gorecht

Legenda

- Groninger Landschap
- Particulier natuurbeheer
- Weidevogelclusters
- Grens BNGW

Weidevogelbeheer 2024

PAKKETNAAM

- beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, 1-3 GVE/ha
- beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, 1-1,5 GVE/ha
- legselbeheer op bouwland
- legselbeheer op grasland
- met rustperiode van 15 maart tot 15 mei
- rand, 4 indicatorsoorten
- rust 1 april tot 15 juni, 4 indicatorsoorten
- van 1 april tot 1 juni
- van 1 april tot 15 juni
- van 1 april tot 8 juni
- van 15 februari tot 15 juni

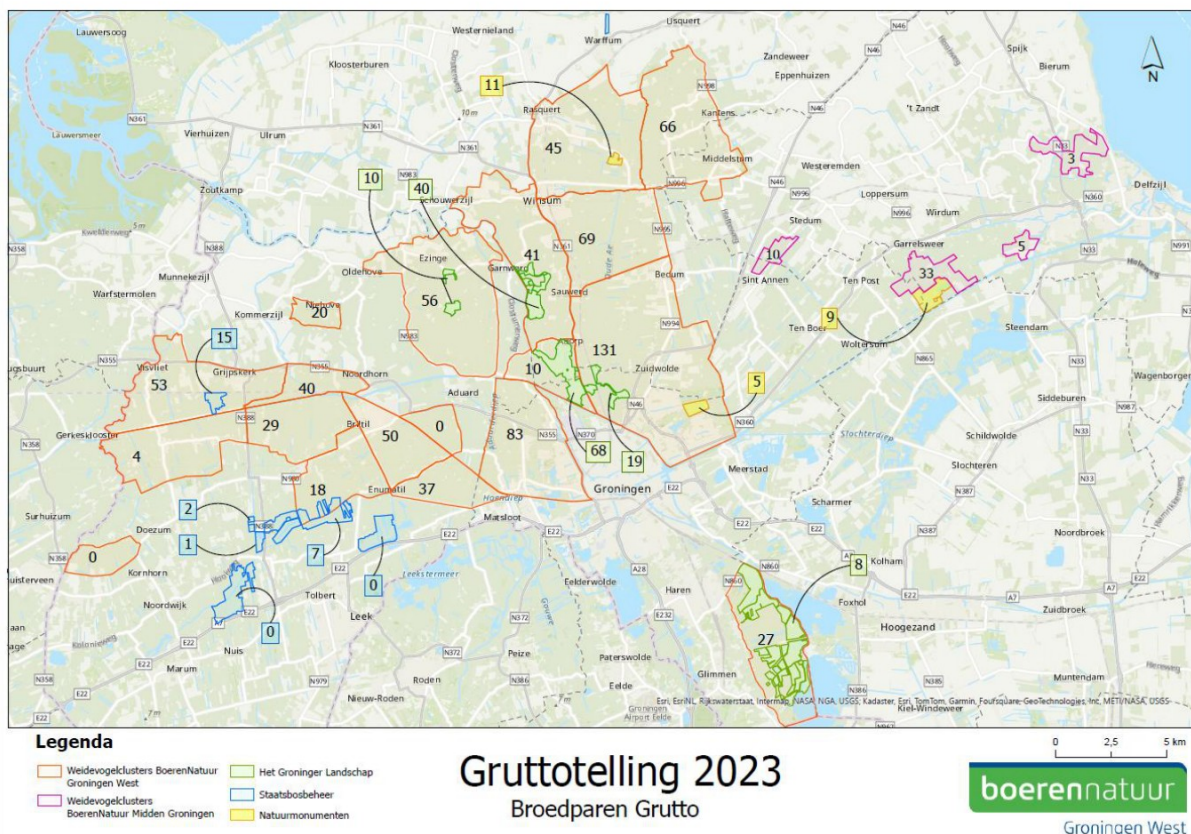
Figuur 2.3. Overzichtskaart van het aanvalsplan Grutto in Gorecht.

3. Monitoringgegevens broedvogels

In het gebied Gorecht wordt jaarlijks door Bureau Kraanvogel het aantal territoria van de grutto vastgesteld op basis van de BMP-methodiek (zie Figuur 3.1). In 2024 zijn binnen het afgebakende telgebied 37 gruttoterritoria vastgesteld, een vergelijkbaar aantal als in 2023 (zie Figuur 3.2). De ontwikkeling van het aantal territoria in de periode 2011–2024 (dus inclusief de afgelopen 3 aaneengesloten jaren) laat enige fluctuatie zien, met een duidelijke dip tussen 2018 en 2021, gevolgd door herstel in recente jaren (zie Figuur 3.3). De vestiging van grutto's in het gebied is relatief stabiel gebleven, ondanks de lage broedsuccescijfers in voorgaande jaren. Dit duidt op de blijvende aantrekkelijkheid van het gebied als broedbiotoop. De territoria zijn geconcentreerd in de Onner- en Oostpolder, waar een hoge dichtheid aan zwaar beheer, rustperiodes en watermaatregelen aanwezig is. Hier profiteren grutto's van goede condities voor nestaanleg en kuikenontwikkeling. Ook binnen de rest van het beheergebied zijn verspreid broedparen waargenomen op locaties waar geschikt habitat beschikbaar is.

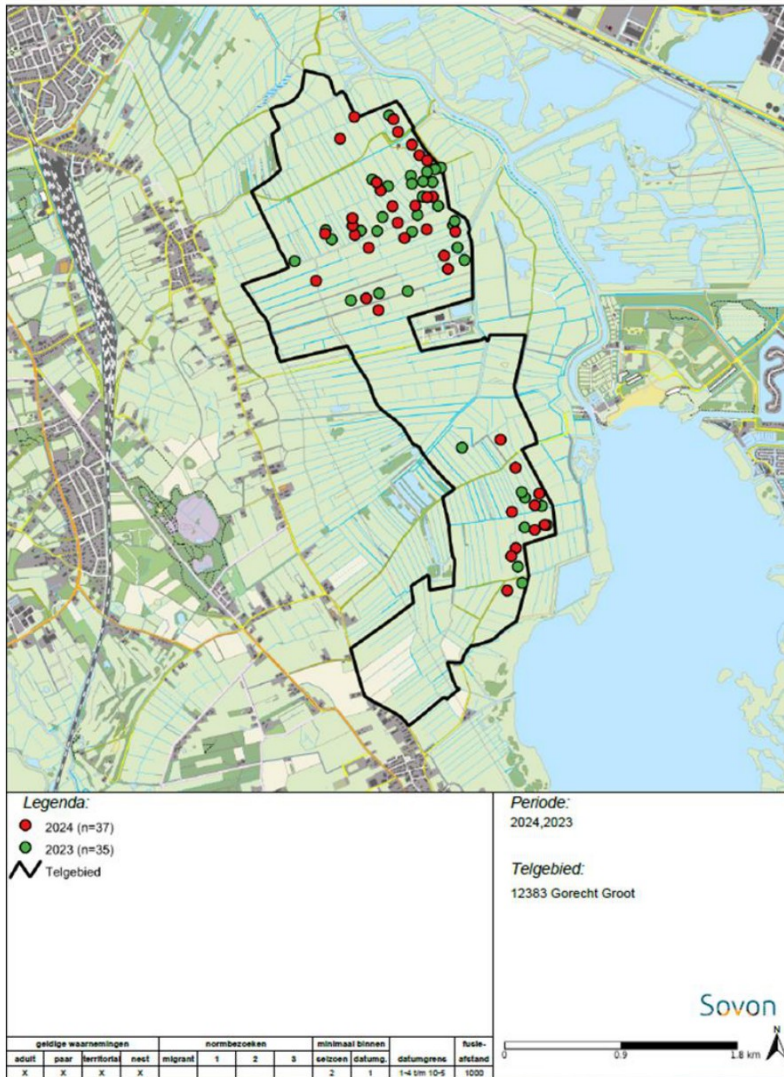
In het kader van het Actieplan Weidevogels is in 2023 aanvullend een gebiedsdekkende gruttotelling uitgevoerd, georganiseerd door de terreinbeheerders en agrarische collectieven. Binnen het gebied van BoerenNatuur Groningen West, waaronder Gorecht, zijn de meeste tellingen uitgevoerd met behulp van de BMP-methodiek. In andere gebieden is medio april aanvullend geteld. De resultaten laten zien dat Gorecht met 37 broedparen tot de dichtst bezette gebieden behoort in het zuiden van de provincie.

Naast de BMP-tellingen is het broedterritoriaal succes (BTS) van de grutto gemeten (zie figuur 3.4). Het BTS geeft aan welk percentage van de broedparen op een vaste datum nog kuikens heeft. Sinds 2013 is sprake van een duidelijke daling, van 65% naar 16% in 2022. Deze cijfers liggen ruim onder de ondergrens van 70% die wordt gehanteerd als noodzakelijk voor populatiebehoud (Kleyheeg & Brandhof, 2022; Jonge Poerink et al., 2023). In 2023 is voor het eerst intensief 's nachts predatiebeheer uitgevoerd op vos met behulp van warmtebeeldcamera's. Dit heeft geleid tot een duidelijke verbetering van het broedsucces, met een stijging van het BTS naar 52%. In 2024 daalde het BTS licht naar 45%, maar bleef het niveau aanzienlijk hoger dan in de jaren daarvoor.

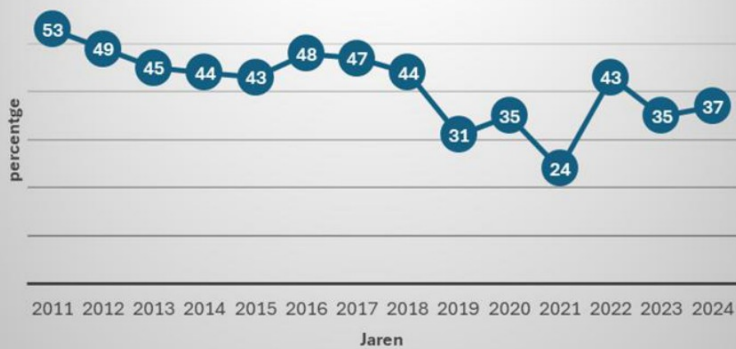
Figuur 3.1. Territoria van de grutto in het gebied Groningen West

Grutto

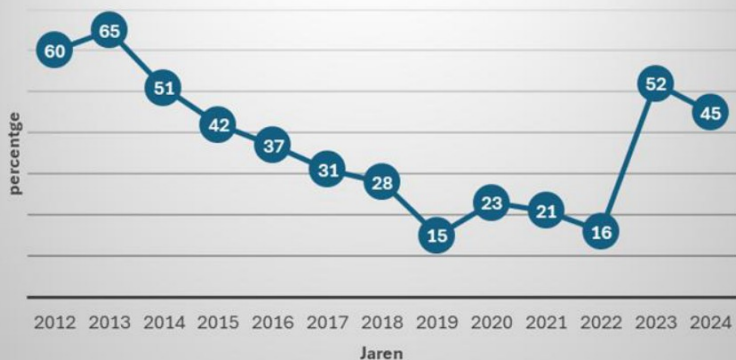
Figuur 3.2. Territoria grutto in 2023 en 2024 in Gorecht.

BMP Grutto territoria 2011-2024

Figuur 3.3. Ontwikkeling van het aantal grutto territoria in de periode 2011-2024.

BTS Onnerpolder 2011-2024

Figuur 3.4. Het broedterritoriaal succes (BTS) van de grutto in de periode 2011-2024.

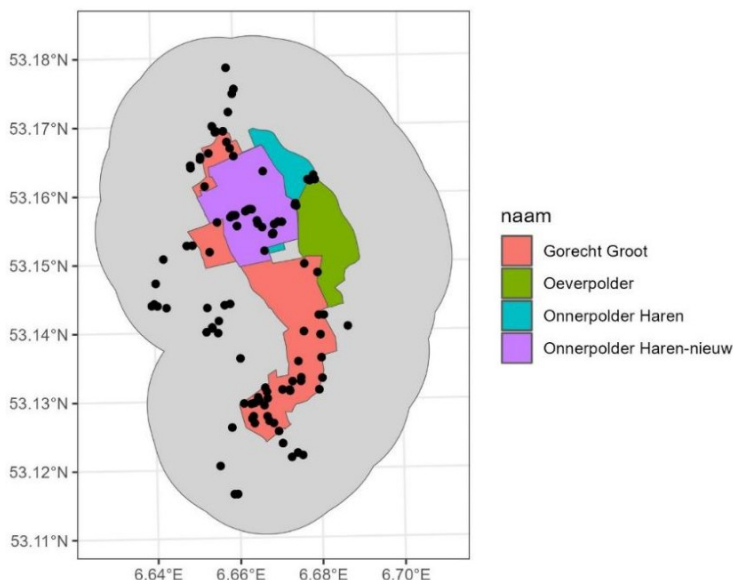
4. Monitoringgegevens predatoren

Binnen het weidevogelgebied Gorecht de aanwezigheid van predatoren gemonitord door betrokkenen in het veld. Vrijwilligers, agrariërs en jagers leveren waardevolle informatie op basis van hun dagelijkse aanwezigheid. Daarbij wordt gelet op sporen van predatie, zoals verlaten nesten, gedragsveranderingen bij broedvogels of directe waarnemingen van predatoren. Deze veldsignalen vormen een belangrijke aanvulling op gegevens uit monitoring en afschotregistratie. Daarnaast wordt er sinds 2022 ook gericht onderzoek gedaan naar nestpredatie waarbij predatoren worden geïdentificeerd.

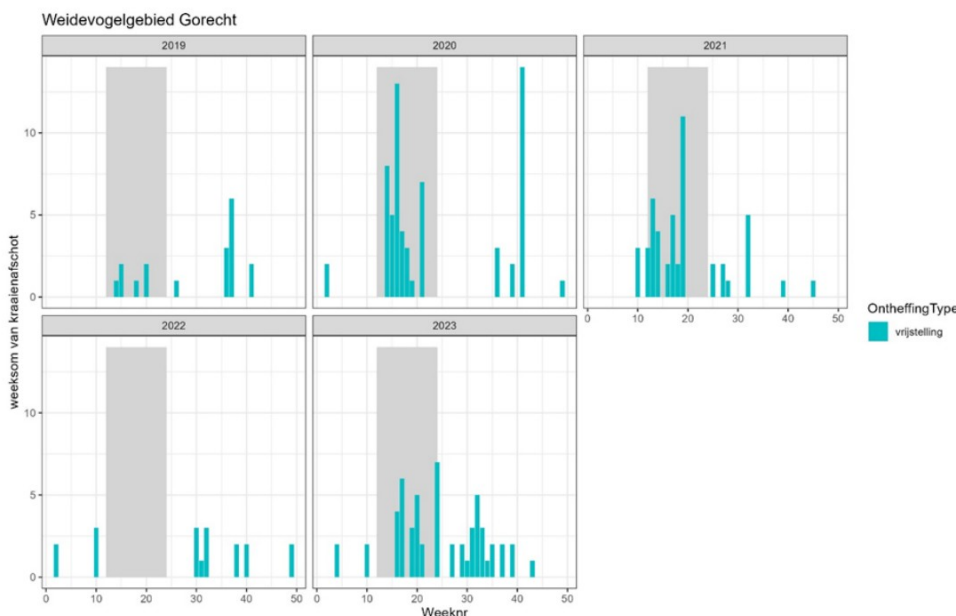
In aanvulling op deze monitoring is er in de periode 2019–2023 gericht beheer uitgevoerd op grondpredatoren binnen en rond de broedgebieden (zie figuur 4.1). In totaal zijn in deze periode 161 vossen geschoten binnen het weidevogelgebied Gorecht en een bufferzone van 1,5 kilometer daaromheen. Tot en met 2022 werd dit afschot uitsluitend overdag uitgevoerd,

aangezien er in de provincie Groningen geen toestemming was voor nachtelijk beheer. Vanaf 2023 werd een specifieke ontheffing afgegeven voor nachtelijk afschot met gebruik van warmtebeeldtechnologie. Deze nieuwe aanpak leidde tot een zichtbare toename in effectiviteit: het beheer kon plaats vinden op momenten dat vossen actief zijn, met hogere vangstkansen en gerichtere inzet.

Voor de zwarte kraai is sinds 2020 actief beheer gevoerd tijdens het broedseizoen (zie Figuur 4.2). In 2020 en 2021 was dit beheer omvangrijk, met name in het open agrarische deel van het gebied. In 2022 werd het afschot beperkt als gevolg van het (tijdelijk) vervallen van de landelijke vrijstelling, wat lokaal leidde tot een verhoogde predatiedruk in delen van het gebied. De combinatie van veldwaarnemingen en afschotgegevens bevestigt de structurele aanwezigheid van vos en zwarte kraai binnen en rondom de broedkernen van het Gorecht

Figuur 4.1. Gerichte beheergebieden op grondpredatoren in en nabij Gorecht in de periode 2019-2023.

Figuur 4.2. Activiteit en afschotperioden per jaar in weidevogelgebied Gorecht in de periode 2019-2023.

5. Analyse broedsucces en verliesoorzaken

Het predatiebeheer in het weidevogelgebied Gorecht is uitgevoerd als onderdeel van een breder pakket aan gebiedsmaatregelen. Doelstelling van het predatiebeheer is het vergroten van het broedsucces door het reduceren van verliezen veroorzaakt door grond- en luchtpredatoren, met name vos, steenmarter en zwarte kraai. Wetenschappelijk onderzoek bevestigt dat deze predatoren — met name in kleinschalige, versnipperde open landschappen — een significant negatieve invloed hebben op het reproductieve succes van boerenlandvogels. Zowel directe predatie op eieren en kuikens als indirecte effecten zoals verstoring, nestverlating en gedragsverandering dragen bij aan het uitblijven van populatieherstel (Teunissen et al., 2005; Roos et al., 2018; van Eerden & van Eerden, 2021).

In het gebied Gorecht wordt sinds 2022 gericht onderzoek uitgevoerd naar de impact van predatoren op broedsucces van weidevogels. Hiervoor zijn onder andere cameravallen, warmtebeeld-observaties en nestmonitoring ingezet, in opdracht van Boeren natuur Groningen West (Jonge Poerink & Dekker, 2022; 2023). In 2022 werden via cameramonitoring 21 nesten gevolgd. In 71% van de gevallen werd de vos als predator vastgesteld, telkens 's nachts. Andere predatoren, zoals steenmarter of kraai, werden wel waargenomen, maar niet als directe nestverstoorder geregistreerd. Ondanks de aanwezigheid van predatierasters en controle op doorgangen, werden tijdens nachtelijke observaties meerdere keren vossen binnen de rastergebieden waargenomen. Zowel binnen als buiten het raster bleef het nestsucces laag. Het gemiddelde uitkomstpercentage bedroeg 11% (Beintema, 1995; Jonge Poerink, 2020; Collectief Groningen West, 2022), met bij de grutto zelfs een gemeten nestsucces van 0%. Het BTS lag ver onder de kritieke ondergrens van 70%, die wordt gehanteerd als noodzakelijk voor populatiebehoud (Kleyheeg & Brandhof, 2022).

In 2023 is, naar aanleiding van deze bevindingen, gestart met nachtelijk beheer van de vos met behulp van warmtebeeldcamera's. Tijdens het broedseizoen nam de activiteit van de vos sterk af en werd predatie door deze soort nauwelijks meer vastgesteld. Tegelijkertijd steeg het uitkomstpercentage naar 56% en het BTS naar 52% (Collectief Groningen-West).

In 2024 zijn opnieuw nesten met camera's gevolgd en is wederom nachtelijk afschot van de vos uitgevoerd (zie Figuur 5.1). In dat jaar werd geen enkele nestpredatie door vos vastgesteld. Ook de zwarte kraai had door actief beheer slechts een beperkt aandeel als nestpredator. Wel bleek het een uitzonderlijk jaar te zijn. Door de ineensstorting van de muizenpopulatie — volgend op het piekjaar 2023 — verschoof de predatiedruk naar andere soorten. Dit leidde tot verhoogde druk op weidevogelnesten, met name door opportunistische soorten zoals de steenmarter en zwarte kraai. Eerder onderzoek heeft laten zien dat waar vossen effectief worden beheerd, andere soorten zoals de steenmarter en zwarte kraai dominant kunnen worden in nestpredatie. In de periode 2017–2020 werd de steenmarter in Fryslân en Groningen bijvoorbeeld als belangrijkste nestpredator vastgesteld, verantwoordelijk voor sterk variabele uitkomstpercentages van 0% tot >80% (Dekker & Jonge Poerink, 2020; Jonge Poerink et al., 2020).

Uit de cameragegevens van 2024 waarbij ruim 21 nesten werden gepredeerd blijkt dat in 29% van de predatiegevallen de steenmarter als verantwoordelijke werd aangemerkt; (totaal 21) werd aangevallen door steenmarter (zie tabel 4.1). Daarnaast werden wezel (19%), hermelijn (14%), kraai (5%), das (14%) en overige predatoren (20%) geregistreerd (Collectief Groningen West, 2024). De steenmarter bleek daarmee in 2024 de belangrijkste nestpredator in het gebied. Volgens Jonge Poerink (2024) had 2024 meerdere ongunstige kenmerken voor weidevogels: het voorjaar was uitzonderlijk nat en het voedselaanbod gering. Deze combinatie zorgde ervoor dat predatoren in verhoogde mate afhankelijk waren van weidevogels als voedselbron. Ondanks deze omstandigheden bleef het uitkomstpercentage met 41% substantieel hoger dan in 2022. De monitoringgegevens van de afgelopen jaren maken duidelijk dat predatiedruk sterk varieert per jaar, en benadrukt het belang van een brede mogelijkheid voor predatiebeheer en bevestigt dat predatiedruk wanneer niet integraal aangepakt wordt opgevangen door een andere opportunistische predator.

Broedvogel	Wezel	Hermelijn	Steenmarter	Zwarte kraai	Das	Overig
Totaal	19%	14%	29%	5%	14%	20%
Grutto			3	1	1	2
Kievit	4	3	3			1
Scholekster						
Wulp					2	1

Gorecht

Camera onderzoek
nestpredatie

2024

BroedVogel + Predator

- ▲ kievit,hermelijn
- ▲ kievit,steenmarter
- ▲ kievit,uit
- ▲ kievit,wezel
- △ kievit,onbekend
- grutto,anders
- grutto,bruine rat
- grutto,das
- grutto,steenmarter
- grutto,uit
- grutto,zwarze kraai
- ★ scholekster,uit
- ◆ wulp,das
- ◆ wulp,onbekend
- ◆ wulp,uit
- Raster

Figuur 5.1. Cameraonderzoek nestpredatie in het gebied Gorecht in 2024.

6. Afweging en onderbouwing inzet predatiebeheer

De noodzaak tot inzet van predatiebeheer in het weidevogelgebied Gorecht volgt uit structurele signalen van nestpredatie, bevestigde aanwezigheid van predatoren, en tegenvallend broedsucces ondanks forse beheerinspanningen (Jonge Poerink & Dekker, 2022; Jonge Poerink & Dekker, 2023; Jonge Poerink, Van der Ende & Dekker, 2024; Faunabeheereenheid Groningen, 2024). Uit meerjarige monitoring blijkt dat doelsoorten zoals de grutto zich wel blijven vestigen, maar dat het reproductief succes achterblijft. Ondanks inrichting met plasdras, kruidenrijk grasland en rustmaatregelen blijven predatoren als vos, steenmarter en zwarte kraai actief in de broedkernen. Daarmee vormt predatie een aantoonbare beperkende factor voor de populatieontwikkeling, die niet adequaat ondervangen kan worden door preventieve maatregelen alleen. De inzet van predatiebeheer in het gebied Gorecht voldoet aan de uitgangspunten van het Protocol Predatiebeheer Akker- en Weidevogels Groningen. Binnen dit protocol geldt dat predatiebeheer slechts wordt toegepast in gebieden waar sprake is van potentieel kansrijk weidevogelhabitat en actieve inspanning op inrichting en bescherming. In het gebied zijn meerdere van dergelijke kernen aanwezig, waar agrarisch natuurbeheer is gecombineerd met plasdras, rustmaatregelen en nestenbescherming. De aanwezigheid van functioneel leefgebied vormt daarmee de basis voor rechtvaardiging van aanvullende predatiebeperkende maatregelen, conform het protocol.

Motivering noodzaak predatiebeheer

Wetenschappelijk onderzoek bevestigt dat predatoren zoals vos, steenmarter en zwarte kraai een belangrijke beperkende factor zijn voor het broedsucces van boerenlandvogels (Teunissen et al., 2005; Roos et al., 2018; Jonge Poerink, 2023). In het gebied Gorecht is een predatieraster geplaatst rond de broedkern in de Onnerpolder, met een omtrek van circa 2 kilometer. Dit raster is bedoeld om vossen uit het meest kwetsbare broedgebied te weren, maar uit monitoring in 2022 blijkt dat het effect beperkt is. Tijdens nachtelijke inventarisaties met warmtebeeldcamera's zijn vossen binnen het raster waargenomen, ondanks regulier onderhoud en maaien onder het draad. Daarnaast lopen adulte vogels met kuikens het raster uit, waardoor predatie alsnog optreedt. Vanwege de omvang van het gebied en de toegenomen kans op inloop bij grotere rasters, is het praktisch en ecologisch niet haalbaar om het gehele gebied af te rasteren. In Gorecht is dan ook gebleken dat rastering slechts aanvullend werkt en geen volwaardig alternatief biedt voor gericht afschot. In 2025 is er besloten het raster niet in stand te houden, mede doordat deze beperkte effectiviteit bood in de bescherming van weidevogels, hoge onderhoudskosten betrof, en onbedoeld leidde tot onnodige verstoring van de gebieden.

Voor de steenmarter biedt het raster geen enkele barrière. Zowel binnen als buiten het raster is in 2024 predatie door steenmarters vastgesteld (Jonge Poerink, Van der Ende &

Dekker, 2024). De soort is een behendige klimmer en zwemmer en weet zich ook in agrarisch en dorpsgebied goed te handhaven. Beheer van steenmarters via inrichting of afscherming is daarom niet effectief. Bij de zwarte kraai is het openhouden van het landschap een aanvullende maatregel. In het gebied wordt actief gewerkt aan het verwijderen van bomen en opgaande beplanting om het terrein minder geschikt te maken voor kraaien als uitkijk- en rustplek. Dit heeft echter geen effect op het vinden en prederen van nesten zelf. Observaties en camerabeelden bevestigen dat kraaien ook in open gebied als predator optreden. De cumulatie van deze bevindingen bevestigt dat predatiebeheer in Gorecht noodzakelijk is. Zowel vos, steenmarter als zwarte kraai dragen aantoonbaar bij aan het uitblijven van duurzaam reproductief succes bij doelsoorten. Zonder gerichte inzet op het reduceren van predatoren zal ook bij optimale inrichting het beoogde broedsucces niet worden gerealiseerd.

Verwachte effectiviteit op basis van eerdere inzet of pilots

In 2023 is in Gorecht voor het eerst nachtelijk afschot van de vos toegepast met behulp van warmtebeeldcamera's. De effecten waren duidelijk: het nestsucces steeg naar 56% en het BTS naar 52% (Collectief Groningen West, 2023). In 2024 werden bij met camera gevolgde nesten geen vossen als predator vastgesteld, hetgeen wijst op een blijvend effect van de beheerinspanning in het voorgaande jaar. Deze uitkomsten laten zien dat gericht beheer effectief kan zijn, mits op het juiste moment en met passende middelen ingezet. Tegelijkertijd werd duidelijk dat de predatiedruk zich kan verplaatsen. In 2024 was de steenmarter bij 29% van de gepredeerde nesten de verantwoordelijke soort (Jonge Poerink et al., 2024). Ook wezel, kraai en das zijn als predatoren vastgesteld. Dit benadrukt dat alleen het reduceren van de vos niet volstaat. Predatiebeheer in Gorecht vergt een gebied dekkende en adaptieve benadering waarbij jagers brede uitvoeringsmogelijkheden nodig hebben zodat ze flexibel kunnen reageren op de dominante predatoren.

Aanvullende maatregelen: uitrasteren en monitoring

Het plaatsen van predatierasters is een standaardmaatregel binnen het gebied, gericht op het weren van grondpredatoren uit kwetsbare broedkernen. De ervaring in Gorecht leert echter dat rasters op zichzelf niet voldoende zijn. In 2022 werden ondanks volledig gesloten rasters vossen binnen de broedkernen waargenomen. Inzet van rasters is daarom alleen zinvol indien gecombineerd met actief beheer van predatoren en monitoring. Gerichte monitoring is structureel onderdeel van de aanpak. In Gorecht wordt gebruikgemaakt van warmtebeeldcamera's, cameravallen en nachtelijke waarnemingen om de aanwezigheid van predatoren vast te stellen en knelpunten te identificeren. Deze informatie wordt gebruikt om jaarlijks de beheerinzet bij te stellen.

Overzicht uitvoering en toepassing protocol

Predatiebeheer

Om vast te stellen of aanvullend predatiebeheer noodzakelijk is, is de beoordeling van de predatiedruk uitgevoerd. De beoordeling van de predatiedruk in Gorecht is uitgevoerd conform het Protocol Predatiebeheer Akker- en Weidevogels Groningen (Altenburg & Wymenga, 2014; Faunabeheerplan 2024-2029). Daarbij zijn de beoordelingsstappen uit het protocol systematisch doorlopen en toegepast op gebiedsspecifieke gegevens:

- **Gebiedsanalyse:** Het gebied Gorecht is beoordeeld op habitatkwaliteit, schaalgrootte en mate van uitgevoerde beheermaatregelen. Binnen het gebied is circa 97 hectare ingericht als zwaar weidevogelbeheer, waaronder 55 ha grasland met rustperiode, 20,47 ha kruidenrijk grasland, 5,15 ha plasdras en 16,63 ha extensief beweide grasland. Daarnaast is het gebied aangewezen als kerngebied binnen het Aanvalsplan Grutto. Daarmee voldoet Gorecht aan de protocolvoorwaarde dat predatiebeheer uitsluitend wordt overwogen in gebieden waar sprake is van kansrijk habitat en substantiële inzet op biotoopverbetering;
- **Inventarisatie predatoren:** De aanwezigheid en predatiedruk van predatoren zijn vastgesteld op basis van meerjarige monitoring, cameravallen, veldwaarnemingen en afschotregistraties. In de periode 2019–2023 zijn binnen het gebied en een bufferzone van 1,5 km in totaal 161 vossen geschoten. Cameramonitoring in 2022 liet zien dat in 71% van de gevolgde nestpredatiegevallen de vos als predator werd vastgesteld. In 2024 bleek uit cameragegevens dat 29% van de nestpredatie werd veroorzaakt door steenmarter, terwijl ook zwarte kraai structureel als nestpredator werd waargenomen. Deze gegevens tonen aan dat meerdere predatoren structureel bijdragen aan nest- en kuikenverlies binnen de broedkernen;
- **Beoordeling broedsucces:** De resultaten van BMP-monitoring en metingen van het broedterritoriaal succes (BTS) laten zien dat het reproductief succes van de grutto structureel onder de voor populatiebehoud noodzakelijke ondergrens ligt. Het BTS daalde van circa 65% in 2013 naar 16% in 2022, ruim onder de algemeen gehanteerde ondergrens van 70% die nodig is voor een stabiele populatie. Na inzet van nachtelijk predatiebeheer in 2023 steeg het BTS naar 52%, en bleef in 2024 met 45% aanzienlijk hoger dan in de jaren zonder effectief beheer. Deze veranderingen wijzen op een directe relatie tussen predatiedruk en broedsucces;
- **Noodzaakbeheer:** Conform het protocol is beoordeeld of alternatieve maatregelen volstaan. In Gorecht zijn naast inrichting en beheer ook preventieve maatregelen toegepast, waaronder een predatieraster van circa 2 km rond de broedkern in 2022. Monitoring in 2022 liet

echter zien dat vossen ondanks rastering het gebied binnendrongen en dat het nestsucces zeer laag bleef (uitkomstpercentages rond 11%). Gezien (1) de aanwezigheid van kansrijk habitat, (2) de structurele en kwantitatief aangetoonde predatiedruk, en (3) het uitblijven van voldoende broedsucces ondanks preventieve maatregelen, volgt conform het protocol dat predatie een beperkende factor vormt die niet anderszins kan worden weggenomen.

Op basis van deze kwantitatieve en protocolmatig doorlopen beoordeling wordt geconcludeerd dat, in lijn met het Protocol Predatiebeheer, gericht predatiebeheer op vos, steenmarter en zwarte kraai noodzakelijk is om het broedsucces van weidevogels te verhogen en bij te dragen aan herstel van de weidevogelstand in Gorecht.

7. Gewenste inzet predatiebeheer

De inzet van predatiebeheer in het gebied Gorecht richt zich op vos, zwarte kraai en steenmarter. Deze soorten zijn op basis van meerjarige monitoring als de belangrijkste predatoren van weidevogelnesten en kuikens vastgesteld. In 2022 werd 71% van de met camera gevolgde nesten gepredeerd door de vos, en in 2024 bleek 29% van de gevolgde nesten slachtoffer van de steenmarter (Jonge Poerink & Dekker, 2022; Jonge Poerink, Van der Ende & Dekker, 2024). Ook zwarte kraaien zijn frequent jagend waargenomen nabij broedkernen en plasdraspercelen. In meerdere gevallen is vastgesteld dat hun aanwezigheid leidt tot verlies van legsels of kuikens. Deze lokale waarnemingen sluiten aan bij bredere onderzoeken in de provincie, waarin deze drie soorten als dominante predatoren naar voren komen (Jonge Poerink et al., 2020; Faunabeheereenheid Groningen, 2024).

Type beheer

In overeenstemming met het Protocol Predatiebeheer Akker- en Weidevogels Groningen wordt in Gorecht een combinatie van preventief, structureel en reactief beheer toegepast:

- **Preventief beheer** Voorafgaand aan het broedseizoen (vanaf 1 december) wordt gestart met gerichte inzet om vestiging van predatoren in het gebied te voorkomen. Dit gebeurt via afstemming met jagers.
- **Reactief beheer** op basis van waarnemingen, camerabeelden of gedragssignalen tijdens het weidevogelseizoen zullen jagers gevraagd worden gericht waargenomen predatoren te doden;
- **Structureel beheer** Tijdens het broedseizoen wordt permanent ingezet op afschot van vos en zwarte kraai om de algehele predatiedruk te verlagen.

Beheergebied

Het beheergebied betreft het gehele weidevogelgebied Gorecht, inclusief de Onnerpolder en Oeverpolder, aangevuld met een functionele bufferzone van maximaal 3000 meter rondom de broedkernen. Deze zone is gebaseerd op reële dispersie-afstanden van vos, zwarte kraai en wordt meegenomen in het beheer om instroom van predatoren te beperken. Voor de uitvoering van beheermaatregelen ten gunste van het tijdelijk verlagen van het aantal steenmarters is het beheergebied het gehele weidevogelgebied aangevuld met een dunctionele buffer van slechts 250 meter. Dit omdat het beheer van steenmarters uitsluitend middels kastvallen plaats vindt en de instroom beperkter is dan bij zwarte kraai en vos.

Frequentie, middelen en uitvoerders

De uitvoering van het predatiebeheer vindt plaats onder regie van Boerennatuur Groningen West, dat als gebiedscoördinator verantwoordelijk is voor de afstemming van de werkzaamheden en monitoring. De praktische uitvoering wordt gedragen door een samenwerking tussen jagers, vrijwilligers, gebiedscoördinatoren en andere uitvoerende partijen.

De beheermaatregelen bestaan uit:

- **Cameravallen en warmtebeeldcameras:** Ingezet voor het detecteren van predatoren en ondersteuning van vervolgacties;
- **Afschot van vos en zwarte kraai:** dat wordt uitgevoerd door bevoegde jagers aangesloten bij de lokale WBE Oude Veenkoloniën. Dit gebeurt in intensieve samenwerking met het agrarisch collectief en conform de kaders van het faunabeheerplan, zowel preventief, structureel als reactief op basis van veldsignalen;
- **Beheer van steenmarter:** Vangacties met maximaal 10 vangkooien binnen het weidevogelcluster, op gronden van particulier en agrarisch natuurbeheer, uitgevoerd door daartoe gemachtigde personen op basis van het Steenmarterprotocol Groningen, inclusief registratie en verantwoording van alle handelingen;
- **Vrijwilligers:** die actief nesten zoeken, broedsucces monitoren en waarnemingen van predatie delen met de gebiedscoördinator.

Deze gebiedsgerichte aanpak, in nauwe samenwerking met de WBE Oude Veenkoloniën en vrijwilligers, maakt het mogelijk om tijdig en effectief in te grijpen bij signalen van predatiedruk. De uitvoering vindt plaats binnen de kaders van het Faunabeheerplan Groningen 2024–2029 en het bijbehorende Protocol Predatiebeheer.

Literatuur

- Collectief Groningen West (2023). Resultaten predatiebeheer Gorecht (Onner/Oostpolder) 2023. Boeren natuur Groningen West.
- Dekker, J.J.A. & B. Jonge Poerink, (2020). Nestpredatie weidevogels in Fryslân in 2017-2020. Jasja Dekker Dierecologie & Ecosensys, Arnhem/Zuurdijk.
- Faunabeheereenheid Groningen. (2024). Faunabeheerplan Groningen 2024–2029: Deelplan Predatiebeheer. Groningen: FBE Groningen.
- Jonge Poerink, B., J.M. & J.J.A. Dekker, (2020). Terreingebruik steenmarters in weidevogelgebieden in Fryslân en Groningen 2020. Ecosensys/Jasja Dekker Dierecologie, Zuurdijk / Arnhem.
- Jonge Poerink, B., J.M. van der Ende, J.M. & J.J.A. Dekker, (2023). Pilotproject effect steenmarterbeheer op nestsucces weidevogels in Groningen 2023. Ecosensys & Jasja Dekker Dierecologie, Zuurdijk / Arnhem.
- Jonge Poerink, B., J.M. van der Ende, J.M. & J.J.A. Dekker, (2024). Eindrapportage pilotproject effect steenmarterbeheer op nestsucces weidevogels in Groningen 2021 - 2024. Ecosensys & Jasja Dekker Dierecologie, Zuurdijk / Arnhem.
- Kleyheeg, E., & Brandhof, B. (2022). Effecten van predatiebeheer op broedsucces van weidevogels: synthese van kennis en praktijkervaringen. Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Oosterveld, E. B. (2014). Protocol predatiebeheer bij weidevogels (A&W-rapport 1872). Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden. Goedkeuring: M. Brongers, 21 maart 2014.
- Provincie Groningen. (2023). Natuurbeheerplan Groningen 2023. Provincie Groningen.
- Roos, S., Smart, J., Gibbons, D. W., & Wilson, J. D. (2018). A review of predation as a limiting factor for bird populations in mesopredator-rich landscapes: a case study of the UK. *Biological Reviews*, 93(4), 1915–1937.
- Schekkerman, H., Teunissen, W., & Oosterveld, E. (2009). *Mortality of Black-tailed Godwit Limosa limosa and Northern Lapwing Vanellus vanellus chicks in wet grasslands: influence of predation and agriculture*. *Journal of Ornithology*, 150, 133–145.
- Teunissen, W.A., Schekkerman, H. & Willems, F. (2005). Predatie bij weidevogels; op zoek naar de mogelijke effecten van predatie op de weidevogelstand. Sovon-onderzoeksrapport 2005/11. Beek-Ubbergen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Teunissen, W. A., Schotman, A. G. M., Bruinzeel, L. W., ten Holt, H., Oosterveld, E. O., Sierdsema, H. H., Wymenga, E., & Melman, T. C. P. (2012). Op naar kerngebieden voor weidevogels in Nederland. Wageningen University & Research.
- Teunissen W., Kampichler C., Majoor F., Roodbergen M. & Kleyheeg E. (2020). Predatie problematiek bij weidevogels. Sovon rapport 2020/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogelbescherming Nederland, Sovon Vogelonderzoek Nederland, LandschappenNL, BoerenNatuur, & Bond Friese VogelWachten. (2022). Aanvalsplan Grutto: voor herstel van weidevogels in Nederland. Utrecht: Vogelbescherming Nederland.

